

VOCABULARI ARANÉS

Extrèt deth *Vocabulari aranés* de
Jusèp Condò
Adaptat ara grafia normativa

Era existència der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana, e aguesta publicacion, son possibles gràcies ara ajuda de:

- Conselh Generau d'Aran
- Generalitat de Catalonha
 - Departament de Cultura
 - Departament de Justícia
 - Departament d'Ensenhament
- Ajuntaments de Naut Aran, Bossòst, Es Bòrdes e Vilamòs
- Fundació La Caixa
- La Caixa - Vielha

© d'aguesta edicion: Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

1èra edicion: deseme 2016

ISBN: 978-84-???-????-?

DL L ????-2016

Imprés en Arts Gràfiques Bobalà, S.L
www.bobala.cat

◀ imprés en lhèida ▶

INTRODUCCION

Aguest vocabulari siguec hèt per Mossen Condò Sambeat e publicat en 1915 en Butlletí de Dialectologia Catalana, der Institut d'Estudis Catalans.

Jusèp Condò, qu'atau ei coma signe eth vocabulari, ei ena memòria de toti es aranesi, coma er emblèma dera persona qu'empleguèc eth bon e autentic aranés en tot que liderèc un renaisshement literari, un patriòta, com la nomenete Miquèu de Camelat¹. Condò apareish coma un sabent damb qualitats fonamentades ena inspiracion. Condò ère, tanben, un bon coneishedor deth catalan, tament coma ac testimonie en aguesta madeisha òbra.

Des der *Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana*, auem volut difòner eth Vocabulari de Condò, pr'amor qu'en uns moments enes qu'auem era encomana de definir era lengua nòsta, ei imprescindible d'emplegar aqueri referents que mos son utils, e coma qu'era definicion dera lengua l'auem de hèr entre toti, ei a toti a qui correspon de conéisher era lengua de Condò e d'emplegar eth sòn coneishement entà determinar e definir era lengua actuau.

Condò publicuèc eth sòn vocabulari damb ua grafia fonetica, definida pera direccion deth Butlletí de Dialectologia Catalana. Ei ua grafia qu'a viatges presente incerteses². Non ei era grafia qu'emplegave Jusèp Condò abituaument. Mossen Condò, que s'apropèc dera grafia classica, d'aquera qu'ara emplegam nosati, empleguèc, totun, era grafia mercada pera Scolo deras Pireneos de caractèr felibrenc. En tot considerar qu'actuaument era normativa ortografica der aranés ei fòrça definida e coneishuda, presentam aguest vocabulari en grafia normativa, entà ua major comprenença de toti e entà ua mès facila adaptacion ara norma, s'atau ac consideram. Per aguesta

1 Reclams de Biarn e de Gascougne 42 Anade, n° 11-12, Aoust-Setème 1938

2 Era grafia ena que siguec publicada la podetz veir ena imatge dera plana 6.

raon en quauques transcripcions auem ahijut quauqua letra muda que forme part dera normativa nòsta.

Aguesta òbra la presentam ena colleccion de divulgacion e non pas ena des òbres normatives der *Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana*, pr'amor que volem hèr conéisher çò que pensaue Condò, abans de convertí'c en norma. Damb era ajuda de Condò entre toti, definiram era norma. Ei per açò qu'aciu i trobaratz paraules que non corresponen ara correccion e que sonque pretenen mostrar coma Condò les entenie.

Er *Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana*, ath madeish temps qu'aguest Vocabulari, tanben publike un trabalh fonamentat en “El parlar de la Vall d'Aran” de Joan Coromines qu'emplegue es coneishements de Condò. Aqueth trabalh ei presentat damb caractèr prenormatiu, dempús d'ua reflexion conjunta des membres dera Acadèmia.

Auem recuperat paraules qu'ara non se diden, pr'amor que consideram qu'era importància d'aguest Vocabulari ei era de transmèter coma se didien es paraules entà valorar-ne era sua evolucion. Condò recuelh es mots talament coma son, coma les enten, non pas coma cre que deuerien d'èster. Per exemple, er estudi dera lengua mos indique que se poderie díder “caçaire”, e que segurament aguesta ei era forma mès estenuda, mès Condò a escotat “caçador” e atau ac recuelh, e atau ac recuperam en aguest estudi. Fòrça des formes recuelhudes corresponen ath parçan de Salardú, qu'ei a on Condò passèc un bon numèro d'ans. Tanben en destacam que recuelh bèth castelhanisme, sense cap d'oposicion, simplament perque i é. Era lengua la hèm entre toti, e aguesta ei era contribucion de Condò ara definicion deth lexic aranés. Detectaratz evolucions dera lengua en aguesti darrèrs 100 ans qu'ei important qu'agegam en compde entà saber a on èm. Era notabla evolucion de fòrça paraules e especiaument d'aqueres qu'an passat de [e] a [ɛ], mos harà constatar qu'era lengua ei viuva e que s'an experimentat cambis qu'auem produït entre toti.

En aguesti moments des der *Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana* auem iniciat era construccion d'un diccionari de concèptes, d'acòrd damb eth Conselh Generau d'Aran e damb es uelhs metuts ena escola aranesa, qu'aurà de tier en compde, naturalment, aguestes concepcions de Jusèp Condò.

Aguest vocabulari presente quauques entrades que resulten extranhes. Auem de valorar es circumstàncies en que siguec hèt, hè mèis de cent ans. A viatges repetís entrades, o les doble, o da dues gessudes diuèrses entà ua entrada que non ei era madeisha. Era grafia fonetica qu'emplegue, en ocasions presente dificultats d'interpretacion, dobtes e bèth viatge quauqua error. Mès totun, açò non impedís que pogam intuïr cambis importants qu'a experimentat era nòsta lengua. Quauqu'uns son er efècte dera evolucion pròpria, per motiu deth temps, d'auti son per influéncia des lengües vesies, bèri uns an estat forçats pera normativizacion des darrèrs ans,... Ena grafia ena qu'ei publicada originariament era òbra se produïssen cèrtes vacillacions, a viatges ei complicat de detectar se se tracte d'ua [e] o d'ua [ɛ]... Per aguest motiu auetz de préner eth vocabulari qu'auetz enes mans damb fòrtes precaucions e damb era volentat de contribuïr ath debat e ara reflexion qu'era definicion dera nòsta lengua merite. Se se vò apregondir en vocabulari cau liéger es òbres de Condò, a èster possible, ena sua version originau.

Aguest trabalh a comptat damb ua prumèra adaptacion d'Antòni Nogués, ua correccion dera part catalana, entà adequar-la ara norma actuau, deguda a Montse Moran, ua correccion mia e ua finau aprobacion dera Seccion aranesa dera *Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana* ena session deth 25 de noveme de 2016. Era Seccion ei composada per Angelina Cases, Ròsa Salgueiro, Miquèu Segalàs, Jèp de Montoya, Maria Elvira Riu, Lourdes España, Bernat Arrous, Jòrdi Suïls e jo madeish. Era *Seccion aranesa* a aprovat era bondat e era difusion deth coneishement deth Vocabulari de Condò coma un arnés de besonh entara construccion dera lengua d'aué. Çò que non a hèt era *Seccion aranesa* ei d'acceptar coma norma actuau toti es contenguts elaborats en aguest vocabulari. Aguesta normativizacion ei ua funcion que determinarà eth diccionari que s'a començat a trabalhar. Per açò aguest document qu'auetz enes mans s'a acompanhat de fòrça nòtes qu'an de servir ena elaboracion des critèris personaus e collectius. Son uns prumèrs comentaris, mèis queden fòrça causes per dèder; aguesta ei era finalitat d'aguesta publicacion: animar ara reflexion, en tot divulgar eth coneishement.

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

kabiruáda, f. : tot el tram de bigues que formen la coberta. Cada enllaç de dues bigues, una per cada vessant, les quals formen part de dita coberta. La llargada del cobert es compta pel nombre de *kabiruades*.

kabiruñ, m. : biga treballada i quadrejada per a la coberta de la casa.

kaburnat, m. : cap-gros; ex. : *des kaburnats ke jésen ez gargules* (dels caps-grossos neixen les granotes).

kadèt, m. : cadell.

kajada, f. : croça; ex. : *es kuci an de besuy kajades* (els coixos necessiten croces).

kajira, f. : cadira. *kajira de repòs* : cadira de braços.

kalá, v. : ficar; ex. : *kálate en kaza ke pló* (fica't a casa, que plou).

kalabre, m. cadavre; carnús.

kalacera, f. : calaixera.

kal'la, f. : guatlla.

kalú, f. : calor.

kaláda, f. : la llet colada, presa.

kalay, m. : pedra; ex. : *tirá pèires as kaláus* (si m'embrutes, t'emmascaro).

kama, f. : cama.

kambiá, v. : mudar; canviar, descanviar diners.

kamitort, adj. : el que té les cames tortes.

bastó de senyor, mangala.

kandéla, f. : candela de cera; l'estalactita de gel que formen les goteres de la teulada.

kandelun, m. : ciri, espelma.

kandil, m. : llumenera.

kandelé, m. : candeler.

kanebá, m. : troç de terra sembrada de cànem.

kaniüda, f. : aixeta de fusta per als barrils.

kap, m. : cap; adv. : cap, ni un; vers : *kapdan*, cap d'any.

kapéla, f. : capella, església petita.

kapera, v. : cobrir alguna cosa; tapar l'olla, etc.; abrigar amb roba una persona al llit.

kaperadé, m. : tapadora d'olla.

kapiéra, f. : el cim del llosat d'una casa o altre edifici.

kapucina, f. : la finestra que hi ha a les teulades.

kar, f. : carn; carro gran.

kara, f. : cara, galta.

karaskle, m. : perdiu blanca que viu al cim de les muntanyes; instrument que usa la mainada per tocar a tenebres en la Sètmana Santa.

karáu, m. : sègol; ex. : *pañ de karáu*, pa de sègol.

karawat, adj. : segolós (mig sègol), mig forment o blat.

karbué, m. : carboner.

karbuera, f. : carbonera.

karbuñ, m. : carbó.

A

- abadia*, f.: casa on viu el rector.
- ac*, pr.: ho, ex.: *ditz-m'ac* (digues-m'ho).
- acalhaar*, v.: apedregar.
- acauçadar*, v.: empedrar.
- acèr*, m.: acer.
- ací*, adv, aquí.
- acieu*³, adv.: aquí.
- acieut*, adv.: aquí.
- acitau*, adv.: aquí.
- acogar*, v.: colgar; ex: *acogar eth huec* (colgar el foc amb cendra).
- acunhar*, v.: falcar.
- adaiguar*, v.: regar.
- adieu!*⁴ : adéu! (per acomiadar-se d'una persona)
- adishatz!*, adv.: adéu-siau!
- adondar*, v.: aparellar les bèsties per al treball.
- afrontar*, v.: avergonyir.
- ager*, adv.: ahir.
- agla blanca*, f.: voltor.
- agla*, f.: àliga.
- agost*, m.: mes d'agost.
- agulhada*, f.: bastó llarg i amb punxa per menar el bestiar boví.
- ahlamar*, v.: fer flama; ex: *huec non ahlame* (el foc no fa flama).
- ahlamar-se*, v.: abrandar-se.
- ahraga*, f.: maduixa.
- aigualada*, f.: rosada.
- aigua-senhada*, f.: aigua beneita.
- aigua-senhèr*, m.: pica de l'aigua beneita.
- ajocar-se*, v.: acotar-se, abaixar-se, ajocar-se les aus.
- ajulhar-se*, v.: agenollar-se.
- alavetz*, adv.: aleshores; així, doncs.
- alègre*, adj.: sa, bo de salut.
- aleitar*, v.: alletar.
- alh*, m.: all.
- almanac*, m.: almanac; un que enraona sense to ni so.
- alugar*, v.: encendre.
- amassa*, adv.: junts, en companyia.
- amiar*, v.: menar un animal; guiar o acompanyar una persona.
- amòina*, f.: almoina.
- amoinar*, v.: captar.

3 Ara escriuem "aciu".

4 Ara escriuem "adiu".

- amortar*, v.: apagar el foc, el llum, etc.
- amòrs*, m.: musell fet amb el mateix ramal per subjectar els animals.
- ampolha*, f.: ampolla.
- ampora*, f.: trementina (resina d'avet).
- amurada*, f.: feix de llenya.
- amuradar*, v.: fer feixos de rames de llenya.
- anciam*, m.: verdura amanida en general.
- anda*, f.: el rem o faixa d'herba que deixa el dallaire.
- andorta*, f.: vencill que es fa amb rames d'abedoll o avellaner per lligar feixos d'herba.
- anherèr*, m.: pastor dels bens de l'any.
- anhèth*, m.: corder.
- anheua*, f.: geniva.
- annada*⁵, f.: anyada.
- anolh*, m.: cria de la vaca de més d'un any.
- ansunha*, f.: sagí de porc.
- apariar*, v.: adobar; guarir.
- apréner*, v.: aprendre.
- aquí*, adv.: allí.
- aquieu*⁶, adv.: allí.
- aquieut*, adv.: allí.
- aquitau*, adv.: allí.
- arair*, m.: arada.
- arca*, f.: graner.
- ardegues*, f.: àrguens.
- ardonh*, m.: boscall; tros de biga.
- ardonhar*, v.: tallar les soques en dues parts o més, iguals, per estellar-les després.
- arges*, vid.: *ardegues*.
- arjós*, m.: espècie d'àrguens sense braços.
- arlar*, f.: arna; el forat que les arnes fan a la roba.
- armèt*, m.: anella de vímets o filferro amb la qual se subjecta el jou al timó de l'arada o carro.
- arnat*, m.: aigua de rentar els plats barrejada amb segó o farina per al beuratge del bestiar porquí.
- arnelh*, m.: ronyó.
- arrat*, m.: rata.
- arré*, adv.: res.
- arren*, adv.: res.
- arrés*, adv.: ningú.
- arri!*, interj.: arri!
- arribent*, adj.: costa dreta i pendent.
- arrolhar-se*, v.: rovellar-se.
- arrossar*, v.: regar les flors, el trebol, etc.
- assassin*, adj.: assassí.
- atarlar*, v.: enganxar els animals al carro.
- atarnir*, v.: portar a casa, replegar.

⁵ Ena òbra de Condò indique "anada".

⁶ Ara escriuem "aquiu".

atau, adv.: així.
auajon, m.: fruit sense pinyol
d'una mata que es fa al bosc,
molt semblant a l'arç negre.
auca, f.: oca.
aucat, m.: pollet de l'oca.
aucir, v.: matar.
audèth, m.: ocell.
aué, adv.: avui.
auents (mes de), m.: advent,
desembre.
aueran, m.: avellana.
auer, v.: haver.
auet, m.: avet.
auguèra, f.: falguera.
aurèra, f.: voraviu de la roba.
autar, m.: altar.
auviatge, m.: finques urbanes,
casa, estable, corral, etc.
avitz, m.: cargol amb rosca.
avop, f.: guineu.

B

- bacalhà*, m.: bacallà.
- bacieu*, adj.: la vaca o ovella que aquell any no cria.
- bacina*, f.: palangana.
- bacin*⁷, m.: orinal.
- baciòta*, f.: gaveta per portar argamassa.
- badalhar*, v.: badallar.
- badina*, f.: bassa on es depura l'aigua d'un rec abans d'entrar a la finca que ha de regar.
- badinar*, v.: fer broma; ex.: *quan parli non badini* (quan parlo no faig broma).
- baile*, m.: batlle.
- balança*, -es, f.: balances per pesar.
- balancièr*, m.: pèndol del rellotge.
- balcon*, m.: balcó.
- balconada*, f.: balconada.
- bandèra*, f.: bandera.
- banèra*, f.: mena de càntir de terrissa, obert de dalt, amb broc i ansa.
- banhar*, v.: mullar; ex.: *m'è banhat es pès* (m'he mullat els peus).
- barana*, f.: porta amb barrons en forma de barana.
- barandilha*, f.: barana de fusta o ferro, de balcó, escala, presbiteri, cor, etc.
- barar*, v.: ballar; ex.: *en tot barar se n'apren* (ballant se n'apren).
- barat*, adj.: cosa barata.
- barba*, f.: pèl de la cara dels homes.
- barbèr*, m.: barber.
- barbut*, adj.: home que té el pèl de la barba llarg o espès.
- barca*, f.: barca.
- barco*, m.: nau.
- bargar*, v.: acabar de treure l'aresta del cànem una vegada aixafat.
- barra*, f.: barra (la mandíbula).
- barranc*, m.: torrent.
- barrar*, v.: tancar la porta.
- barrica*, f.: tona, fusta per al vi.
- barricòt*, m.: barril per al vi o altres licors.
- bassa*, f.: dipòsit natural o artificial d'aigua.
- bastard*, adj.: bord.
- bastet*, m.: as de bastos.

⁷ Condò exprèsse "bacine".

- basto*, adj.: cosa basta; coll del joc de cartes.
- batalh*, m.: batall de campana, esquella, etc.
- batalhada*, f.: cop de batall a la campana.
- batalhar*, v.: posar el batall a una campana, esquella, etc.; enraonar sense to ni so.
- bàter*, v.: batre la palla.
- batiadera*, f.: batejadora; fonts baptismals.
- batiadora*, f.: fonts baptismals.
- batialhes*, f.: funció i festa del bateig.
- batiar*, v.: batejar.
- batieg*, *batiege*, m.: funció del bateig.
- beato*, m.: conco, fadrí vell.
- bèc*, m.: bec dels ocells; angle d'una peça de roba.
- becada*, f.: becada (ocell); menjar que porten els ocells als petits que són al niu.
- bedoth*, m.: bedoll (arbre).
- bena*, f.: bena.
- ben*⁸, adv.: molt, bé.
- bèra*, adj.: gran, bella.
- bergàs*, m.: corredor estret a l'aire lliure, on munyen les ovelles a la montanya.
- bessoar*, v.: tenir dos fills d'un part.
- besson*, adj.: bessó.
- bèth*, *bèri*, *bèths*, adj.: cosa gran i bonica; alguna vegada, ex.: *bèth còp* (alguna vegada).
- béuer*, v.: beure.
- bidonon*, m.: càntir de llauna o terrissa.
- biscar*, v.: tenir enveja, *hèr a biscar*: fer miroies a un altre.
- bishòu*, m.: goll.
- bishoüt*, adj.: gollut, ex.: *se non ère bishoüda*, *serie guapa* (si no tingués golls serie formosa).
- blanc*, adj.: blanc.
- blanieu*, f.: regalèssia (herba).
- blat*, m.: sègol.
- blèc*, adj.: tartamut.
- blecassut*, adj.: tartamut.
- blequejar*, v.: tartamudejar.
- bleta*, f.: bleada.
- bletarraba*, f.: remolatxa.
- bò*, *bòs*, m.: bou.
- boc*, m.: boc.
- boca*, f.: boca.
- boçar*, v.: fregar ua cosa bruta.
- boder*, f.: mantega de llet.
- bohar*, v.: bufar.
- bohèra*, f.: talp; ex.: *era bohèra he mau enes prats* (el talp fa dany als prats).
- boheraire*, m.: que te l'ofici d'agafar talps.
- bohet*, m.: bufetada.
- bohetada*, f.: bufetada.
- bohetejar*, v. bufetejar.
- boish*, m.: boix.

⁸ J. Condò ac transcriuie [beŋk].

- bòla*, f.: boll, volva.
- boquir*, v.: acte d'engendrar entre la cabra i el boc; ex.: *her aboquir era craba* (donar la cabra al boc).
- bòrda*, f.: estable, corral; ex.: *auem era bòrda plia de bestiar* (tenim el corral ple de besties).
- borir*, v.: bullir; ex.: *era aigua ja borís* (l'aigua ja bull).
- borit*, adj.: bullit; bullent.
- bòrni*, adj.: persona o bèstia que ha perdut la vista d'un ull.
- borrar*, v.: esborrar.
- borrascada*, f.: bromada de pluja, neu o pedra.
- borrèc*, m.: anyell d'un any.
- borruguèr*, m.: arç blanc, (l'arbre que fa les cireretes de pastor).
- borrugòt*, m.: la cirereta de pastor.
- bòsc*, m.: bosc.
- bossut*, adj.: geperut.
- bot*, m.: bot per a vi, oli, etc. *Bot dera cama*: el ventre de la cama. *Bot de ceba*: la fulla tova de la ceba.
- bota*, f.: bóta per al vi.
- botjar-se*, v.: moure's, remenar-se.
- braç*, m.: braç.
- braca*, adj.: cosa curta.
- braça*, f.: mida que s'usa per a les posts i les lloses.
- bracar*, v.: escurçar.
- braguèr*, m.: braguer de les besties.
- bramar*, v.: bramar.
- brasa*, f.: brasa del foc.
- brembar-se*, v.: recordar-se; ex.: *non me 'n brembi d'arren* (no em recordo de res).
- bren*, m.: segó; ex.: *mès vau era haria qu'eth bren* (més val la farina que el segó).
- bresca*, f.: bresca.
- brescat*, m.: teixit de filferro per tancar alguna cosa.
- brisa*, f.: brida per als cavalls.
- broma*, f.: broma, núvol. *Bromabassa*, f.: boira; *broma – sarrada*, f.: boira atapeïda.
- brotoar*, v.: brotar els arbres; treure poncella les flors.
- broton*, m.: brot dels arbres; poncella de les flors.
- bruisha*, f.: bruixa.
- bruishòt*, m.: bruixot.
- bua*, f.: espurna; ex.: *ua bua creme ua casa* (una espurna crema una casa).
- budèth*, m.: budell; ex.: *li gessen es budèths* (li surten els budells).

C

- cabana*, f.: cabanya.
- cabelh*, m.: espiga de blat, ordi, etc; ex.: *es cabelhs son uedi* (les espigues són buides).
- cabelhar*, v.: treure espiga el blat, l'ordi, etc.
- cabilac*, m.: peix més petit que les truites, amb el cap gros.
- cabiroadada*, f.: tot el tram de bigues que formen la coberta. Cada enllaç de dues bigues, una per cada vessant, que formen part de dita coberta. La llargada del cobert es compta pel nombre de *cabiroadades*.
- cabiron*, m.: biga treballada i quadrejada per a la coberta de la casa.
- cabornat*, m.: capgròs; ex.: *des cabornats que gessen es gargolhes* (dels capgrossos neixen les granotes).
- caça*, f.: caça.
- caçador*, m.: caçador.
- caçar*, v.: caçar.
- cadèth*, m.: cadell.
- cagira*, f.: cadira, *cagira de repòs*: cadira de braços.
- cajada*, f.: crossa; ex.: *es coishi an de besonh cajades* (els coixos necessiten crosses).
- calaishèra*, f.: calaixera.
- calar*, v.: ficar; ex.: *cala-te en casa que plò* (fica't a casa que plou).
- calavre*, m.: cadàver; carnús.
- calhada*, f.: llet colada, presa.
- calhau*, m.: pedra, ex.: *tirar pèires as calhaus* (si m'embrutes, t'emmascaro).
- calor*, f.: calor.
- cama*, f.: cama.
- cambiar*, v.: mudar; canviar, descanviar diners.
- camitòrt*, adj.: el que té les cames tortes.
- campana*, f.: campana.
- campanau*, m.: campanar.
- campular*, v.: estimbar-se; *cau tanta confiança en tu coma en ua ròca quan campule* (s'ha de tenir tanta confiança en tu com en una roca que s'estimba).
- cana*, f.: mida de vuit pams; bastó de senyor, mangala.
- candela*, f.: candela de cera; estalactita del gel que formen les goteres de la teulada.
- candelèr*, m.: candelero.
- candelon*, m.: ciri, espelma.

- candilh*, m.: llumenera.
canebàr, m.: tros de terra sembrada de cànem.
canuda, f.: aixeta de fusta per als barrils.
cap, m.: cap; adv.: cap, ni un; vers: *capdan*, cap d'any.
*capelha*⁹, f.: capella, església petita.
caperader, m.: tapadora d'olla.
caperar, v.: cobrir alguna cosa; tapar l'olla, etc; abrigar amb roba ua persona al llit.
capièra, f.: cim del llosat d'una casa o altre edifici.
capochina, f.: finestra que hi ha a les teulades.
*car*¹⁰, f.: carn; carro gran.
cara, f.: cara, galta.
carboèr, m.: carboner.
carboèra, f.: carbonera.
carbon, m.: carbó.
cardalina, f.: cadenera.
cardet, m.: card (planta amb punxes).
*cargòl*¹¹, m.: caragol; ex.: *es cargòls ja cornen* (els caragols ja treuen banya).
caro, adj.: car.
carrascle, m.: perdiu blanca que viu al cim de les muntanyes;
- instrument que usa la mainada per tocar a tenebres en la Setmana Santa.
carrau, m.: sègol; ex.: *pan de carrau*, pa de sègol.
carrauat, adj.: segolós (mig sègol), mig forment o blat.
carrejar, v.: tragar.
carreta, f.: carro petit.
carrinclar, v.: grunyar les portes quan s'obren o tanquen; fer soroll amb les dents; tenir petaments de dents.
carrinclèra, f.: planta de fulles molt punxegudes, que té al centre ua mena de carxofa també molt punxeguda. És la carlina?
carriòla, f.: corriola.
carriolar, v.: rodar les corrioles.
*carriòt*¹², m.: carretó petit amb una roda al davant.
carriotar, v.: portar terra, pedres, etc, amb el *carriòt*.
carrolha, f.: pinya de pi; blat de moro.
casquelh, m.: closca dels ous, nous, ametlles, etc; petxines dels caragols.
casse, m.: roure.
castanha, f.: castanya.
castanhaire, m.: que ven castanyes.
castanhèr, m.: castanyer.

9 Ara en didem "capèla".

10 Entara "carn" deth catalan, escriuieram "carn" en aranés.

11 Ara tendim a emplegar e a prononciar "cargolh".

12 Ara hèm "carriòt"

castèth, m.: castell, torre.
catar, v.: cavar; ex.: *que cau catar tà minjar* (s'a de cavar – treballar- per menjar).
catla, f.: guatlla.
cauçada, f.: empedrat d'un camí o carrer.
cauçar, v.: posar el calçat als peus; afegir ferro a les eines d'aquest metall; donar terra a les plantes, etc.
caud, adj.: cosa calenta.
caudèr, m.: calder; ex.: *méter eth caudèr en huec* (penjar la caldera a la llar).
caudèra, f.: caldera.
cauderada, f.: ço que es cou per donar menjar als porcs.
caudia, f.: calç; ex.: *hornàs de caudia* (forn de calç).
cauhar, v.: escalfar-se vora el foc.
cauilha, f.: clavilla de ferro, fusta, etc.
caulet, m.: col; ex.: *es caulets que son boni en iuèrn* (a l'hivern les cols són bones).
caushigada, f.: trepitjada.
caushigar, v.: trepitjar alguna cosa.
cavala, f.: euga.
*cavalh de serp*¹³, m.: insecte d'uns cinc centimetres de

llargada, el qual vola amb molta lleugeresa vora les basses d'aigua.
ceba, f.: ceba.
cede, m.: pèsol.
celh, m.: gruix d'una cosa; ex.: *i a un celh de nèu*¹⁴ *que hè pòur* (hi ha un gruix de neu que fa por).
cementèri, m. cementiri
cemiron, m.: mugró del pit de la dona.
cendre, f.: cendra.
cendrèr, m.: dipòsit per a la cendra.
centelha, f.: llamp; ex.: *a queigut ua centelha* (ha caigut un llamp); *ei vieu coma ua centelha* (frase per indicar que una persona és molt llesta).
cera, f.: cera; ex.: *quan as era cera vòs era mèu; quan as era mèu vòs eth brinhon* (quan tens la cera vols la mel; quan tens la mel vols l'arna).
cerèr, m.: celler.
cerida, f.: cirera.
cèrner, v.: passar la farina pel sedàs.
cervèth, m.: cervell.
cèu, m.: cel.
ciègo, m.: cec.
cieguèra, f.: ceguera.

¹³ Tanben s'assigne aquest nòm as libellules. Condò met "serp" e non pas "sèrp".

¹⁴ Ei era forma de Salardú, a on ère mossen Condò quan hège aquest vocabulari.

- chicadera*, f.: canó de saüc, d'un pam de llarg, en el qual es posen dues bales de cànem, una a cada extrem, empeses per l'aire comprimit, que les fa eixir amb violència.
- chicanar*, v.: trampejar en el joc.
- chicar*, v.: mastegar tabac.
- chinha*, f.: xinxa.
- chorrupar*, v.: xarrupar.
- chupar*, v.: xuclar.
- cinc*, num.: cinc.
- cingla*, f.: cingla.
- ciuada*, f.: pinso que es dóna als animals.
- clafolh*, m.: pela de ceba.
- clau*, f.: clau per tancar.
- clau*, m.: clau per clavar.
- clauar*, v.: tancar amb clau.
- clau-a-vitz*, m.: caragol.
- clauilhar*¹⁵, m.: turmell dels peus; clavetejar.
- clènco*, adj.: tartamut.
- clin*, m.: crin dels cavalls.
- cloc*, adj.: cloc (es diu dels ous, i metafòricament d'una cosa podrida).
- cloquejar*, v.: cloquejar la lloca.
- clòt*, m.: forat a terra; fossa.
- còa*, f.: còfia (gorra per als nens petits).
- coa*, f.: cua.
- còca*, f.: coca.
- cocut*, m.: cucut (ocell).
- code*, m.: colze.
- codena*, f.: cotna (pell de la cansalada); ex.: *era codena non se pòt mastegar* (la cotna no es pot mastegar).
- codèr*, m.: dipòsit de fusta o llauna, en el qual el dallaire porta aigua i les pedres per esmolar la dalla. Es lliga a la cintura amb una corretja.
- còder*, v.: coure.
- codina*, f.: cuina (sala on es fa foc i es cuina).
- codinar*, v.: cuinar.
- codinèr*, m.: cuiner.
- codorna*, f.: rovelló.
- coheissar*, v.: confessar.
- coheissor*, m.: confessor.
- coeta*, f.: cofia (gorra per als nens petits).
- cogèr*, m.: carbasser.
- cogòt*, m.: clatell.
- cogotada*, f.: clatellada.
- coishejar*, v.: coixejar.
- coishinèra*, f.: coixí
- coisho*, adj.: coix.
- coja*, f.: carbassa, ex.: *ès fòrt com ua coja* (ets fort com ua carbassa).
- còlic*, m.: còlic.
- colierà*, m.: collar per a les mules quan van al carro.
- colom*, m.: colom.
- color*, m.: color.

¹⁵ Ara, deth "tormell" en didem "cauilhar".

- com*, m.: cóm (abeurador i rentador de la font; el dipòsit on es dóna el menjar als porcs)
- coma*, f.: comella (fondària que no arriba a barranc, que va de dalt a baix de la muntanya).
- comada*, f.: cóm (abeurador de la font).
- comforma*, adj.: segons, igual.
- compdar*, v.: comptar; creure, pensar.
- comprèner*, v.: comprendre, entendre.
- comun*, m.: comú; ex.: *qui servís ath comun, servís a non degun*¹⁶ (qui serveix al comú no serveix a ningú).
- concha*, f.: cotxa (abric del llit).
- congre*, m.: congre.
- conilh*, m.: conill.
- còntavent*, m.: porticó de fusta massissa per la part exterior de la finestra.
- copa*, f.: copa per a beure.
- corbàs*, m.: corb; ex.: *es corbassi demanen carn* (els corbs demanen carn).
- corbelha*, f.: covenet teixit de vímets més petit que les cartres. Serveix per emplenar aquestes sobre l'animal.
- corbelhoera*¹⁷, f.: vid. *corbelha*.
- corbelhon*, m.: cartres fetes amb la mateixa forma i de la mateixa matèria que la *corbelha*, els quals es pengen un a cada banda del bast per portar-hi fems.
- còrda*, f.: corda.
- cordèu*, m.: cordill.
- còrna*, f.: banya.
- cornèr*, m.: racó; angle; ex.: *cornèr deth huec* (racó del foc).
- corona*, f.: corona; aurèola; ex.: *hèr era corona* (tallar els cabells).
- corrau*, m.: pati.
- correg*, m.: cordó de cuiro per a les sabates.
- correja*, f.: corretja.
- corrensies*, f.: corrent; còlic.
- corrèu*, m.: correu; carter.
- còs*, m.: cadàver, cos.
- cosia*, f.: cosina germana.
- cosin*, m.: cosí germà.
- còsso*, m.: conseller.
- costudièra*, f.: modista.
- còth*, m.: coll.
- coton*, m.: cotó.
- cotonada*, f.: tela blanca de cotó.
- coure*¹⁸, m.: coure (metall).
- covar*, v.: covar.
- craba*, f.: cabra; ex.: *era nòsta craba ei ben leitèra* (la nostra cabra dóna molta llet).

16 Condò emplegue es formes de Pujòlo "comú" e "degú".

17 Segontes Condò ei [e].

18 Ara emplegam "cueire". Tà Condò "cueire" auie un aute significat.

crabeste, m.: morralles de la mula; ex.: *encomanar eth crabeste* (plegar el ramal al voltant de les morralles i del cap de l'animal per donar-li llibertat).
crabòt, m.: cabrit.
crasta, f.: casa de la vila.
crebar, v.: rebentar.
creir, v.: creure, obeir.
créisher, v.: créixer.
cremar, v.: cremar.
cresta, f.: cresta del gall; cims de les muntanyes.
crestaire, m.: sanador.
crestar, v.: capar, sanar.
crestar es brinhons, treure la mel dels tous o arnes.
*creu*¹⁹, f.: creu.
*crion*²⁰, m.: llapis.
crystal, m.: cristall.
crompar, v.: comprar.
crossar, v.: bressar, gronxar.
cubèrt, m.: edifici de poblat.
cubèrta, f.: cobert, teulada o llosat d'una casa.
cubertar, v.: fer el llosat o cobert.
cueire, m.: llosa especial per treure l'aigua de les galledes a la cuina.
cueisha, f.: cuixa.

cuélher, v. collir, replegar, fer collita.
cunh, m.: tascó, falca.
cunhat, m.: cunyat.
cunhèstra, f.: congesta de neu.

19 Ara tendim a emplegar "crotz".

20 Era forma més estenuda ei "creion".

D

- d'ora*, adv.: aviat, de bona hora.
dalha, f.: eina per tallar la herba.
dar, v.: donar; *dar cants*: tirar la palla de les vores de la batuda cap al mig.
daurir, v.: obrir; ex.: *daurir era pòrta* (obrir la porta).
deçà, adv.: a la part d'aquí.
*dèdores*²¹: fer beguda a mig matí.
*degun*²², pron.: ningú.
dehòra, adv.: fora.
*dejoar*²³, v.: dejunar.
dejon, m.: dejuni; adj.: dejú.
dejós, adv.: sota.
delà, adv.: a l'altra part.
delàger, adv.: abans-d'ahir.
delànet, adv.: ahir nit.
delir, v.: fondre.
delúns, m.: dilluns.
demà, adv.: demà.
deman, adv.: demà.
- denàlet*²⁴, adv.: ahir nit.
dent, m.: dent.
dentilha, f.: lletia.
desandar, v.: desfer i girar amb la forca el rem o feixa l'herba que deixa el dallaire per fer-la assecar.
desarrolhar-se, v.: desrovellar-se els metalls; créixer.
desavitzar, v.: desclavar els caragols de ferro.
desbrembar, v.: oblidar.
descropar, v.: treure el gra de la tavella.
deseme, m.: desembre.
desencoar, v.: descobrir el cap; ex.: *ena gleisa es òmes desencoadi e es hemnes encoades* (a l'església els homes sense res al cap i les dones amb el cap cobert).
desenganchar, v.: desenganxar.
desnudar, v.: desfer nus.
despachar, v.: acomiadar.
dessús, adv.: sobre, damunt.
destropar, v.: desfer els feixos al paller.
deute, m.: deute.
devòt, adj.: devot.
dia, f.: dia.
dida, f.: dida.
díder, v.: dir.
dijaus, m.: dijous.

21 Préner quauquarren ath torn des dètz deth maitin.

22 Coromines exprèsse "degú".

23 Aquest forma a queigut en des.us.

24 Actuaument non s'emplegue.

dilhèu, adv.: potser, tal vegada, tal volta; ex.: *dilhèu deman harà solei* (demà potser farà sol).

dimenge, m.: diumenge.

dimèrcles, m.: dimecres.

dinar, m.: dinar.

dinèr, m.: diner

*deishar*²⁵, v.: deixar quelcom a un altre.

dit, m.: dit; *dit pòdo*, dit polze; *dit ponin*, dit petit.

doç, adj.: dolç.

doçaments, adj.: dolçament, suaument.

dolent, adj.: dolent

dolor, m.: dolor.

*dorieu*²⁶, adj.: primerenc.

dreça, f.: dreça d'una carta.

dret, m.: raó, dret; ex.: *non li dongues eth dret* (no li donguis la raó).

droguèr, m.: adroguer.

dubèrt, adj.: obert.

duro, adj.: dur.

²⁵ Coromines exprèsse “deishar”.

²⁶ Ara escriuem “doriu”.

E

- edart*, m.: casualitat.
*ègua*²⁷, f.: euga.
embarrar, v.: tancar una cosa dintre d'un lloc, ex: *embarrar es vaques*: tancar les vaques al corral.
embastaments, pl.: guarniments de les mules per al treball.
embastar: posar el bast, àrguens, etc.
embastiment, m.: bastida.
embromat, adj.: ennuvolat.
embruishar, v.: embruixar.
embut, m.: embut.
emparar, v.: aguantar ua cosa; recolzar-se.
empent, m.: empelt.
empeutar, v.: empeltar.
emplestir, v.: pastar la farina per fer pa.
empodoar, v.: donar verí, emmetzinar.
empovassar, v.: empolsar.
- en.hiscar*, v.: insultar; donar motius perquè un s'enfadi.
en.hornar, v.: enfornar.
ençà, adv.: ençà, cap aquí.
encangrenar, v.: gangrenar.
encens, m.: encens.
encensar, v.: encensar.
encensèrs, m.: encensers.
encitar, v.: buscar raons a un altre.
encolia, f.: humor; ex.: *ès de bona encolia* (estàs de bon humor).
encomanar, v.: encomanar el mal; encarregar alguna cosa.
endonviaire, m.: endevinaire.
endonviar, v.: endevinar.
enganchar, v.: enganxar, agafar alguna cosa amb el ganxo.
engolòpa, f.: sobre d'una carta.
enguan, adv.: aquest any.
engüeg, m.: enyorança.
enjós, adv.: cap a baix.
enlà, adv.: enllà.
enlinar, v.: enfiletar l'agulla.
enlordin, v.: embrutar.
enreulit, adj.: enfredorit.
ensabonar, v.: ensabonar.
*ensucrar*²⁸, v.: ensucrar.
ensús, adv.: cap amunt.
enterrar, v.: enterrar, sepultar.
entrada, f.: primera peça que es troba a l'entrar a una casa;
pagar era entrada (el que

27 Entà Condò calerie méter "eggua".

28 Condò recuelh "ensucrar".

- paguen els nuvis als joves del poble d'on treuen la núvia; el que paguen els minyonets a l'ésser admesos entre els fadrins).
- envenenar*, v.: emmetzinar.
- enventir*, v.: aventar.
- enventit*, adj.: aventat; un que va depressa.
- èrba*, f.: herba.
- erbejar*, v.: treballar en la recollida de l'herba.
- ereu*, m.: hereu.
- eriçon*, m.: eriçó.
- esbandejar*, v.: brandar, gronxar.
- esblancossit*, adj.: esblanqueït.
- esboerar*, v.: esbarriar la terra que ha apilotat el talp.
- esbrancar*, v.: tallar les branques dels arbres.
- escala*, f.: escala.
- escalon*, m.: graó.
- escara*, f.: nou.
- escarèr*, m.: noguer.
- escarriada*, f.: llenyada.
- escarriader*, m.: la fusta que serveix per escarriar.
- escarriar*, v.: treure el gra de les garbes donant cops a una fusta còncaua.
- escarsèr*, adj.: escadusser.
- escauadar-se*, v.: cremar-se.
- escaualhet*, m.: atuell per escalfar la llet²⁹.
- escauar*, v.: escalfar.
- esclafon*, m.: esquella panxuda del mig.
- esclòp*, m.: esclop.
- esclopèr*, m.: escloper.
- escodent*, adj.: coent.
- escodentiua*³⁰, f.: salivera.
- escòder*, v.: coure el mal.
- escolan*, m.: escolà, sacristà i campaner.
- escròpa*, f.: pallofa de la tavella; ex.: *es escròpes des aues tendes son bones* (les pallofes de les faves tendres són bones).
- esdejoar*, v.: esmorzar.
- esfonsar-se*, v.: enfonsar-se.
- esgarrapar*, v.: esgarrapar.
- esgarrar*, v.: sortir malament una cosa.
- esgarrar-se*, v.: rendir-se de cansament en un viatge.
- esgarrat*, adj.: home o animal mal fet.
- esluma*, f.: escuma de l'aigua, caldo, etc.
- eslumar*, v.: treure l'escuma.
- esmorar*, v.: treure la molla, engrunar-la.
- esmostar*, v.: aixafar i espremer una cosa per treure'n el suc o fer-ne una pasta.
- espada*, f.: espasa (arma); un dels colls del joc de cartes.
- espadilha*, f.: l'as d'espasa.

²⁹ Deu tractar-se d'ua error.

³⁰ Condò recueilh "escodentiua".

- espàrger*, v.: esbarriar els fems al camp o al prat.
- esparvèr*, m.: esparver.
- espeirar*, v.: treure les pedres.
- espelar*, v.: pelar-se, caure la pell.
- espia*, f.: espina.
- espiada*, f.: bardissa, esbarzer.
- espinars*, pl.: espinaçs.
- espintar*, v.: treure l'escuma de la llet que ha bullit.
- esplumassar*, v.: treure o caure part de la ploma d'un ocell.
- esponèra*, f.: espona del llit.
- espòs*, m.: espòs, marit.
- espovassar*, v.: espolsar.
- espurgatori*, m.: purgatori.
- esquera*, f.: esquella.
- esquerri*, m.: garba quan se n'ha tret el gra.
- esquia*, f.: esquena de l'animal.
- esquirò*, m.: esquirol.
- esquiròla*³¹, f.: escarola.
- estaca*, f.: lloc on lliguen cada cap de bestiar a la menjadora.
- estacar*, v.: lligar.
- estalaranhar*, v.: treure les teranyines.
- estaloar*, v.: estalonar.
- estanh*, m.: estany.
- estarralhar-se*, v.: esllavissar-se els prats o camps degut a massa mollena.
- estennhar*, v.: aixafar; vid.
- esmostar*.
- èster*, v.: ésser.
- estèra*, f.: estella; bocins de fusta que es fan amb la destal.
- estidocar*, v.: atiar el foc; ex.: *es vielhs tostemp estidòquen* (els vells sempre atien el foc).
- estofar-se*, v.: ofegar-se; escanyar; ex.: *s'i vau t'estofi* (si hi vaig t'escanyo).
- estonar-se*, v.: quedar parat.
- estonelh*, m.: estornell.
- estrea*, f.: propina.
- estrear*, v.: estrenar.
- estrelhar-se*, v.: xafar-se.
- estremalhar*, v.: xafar el cànem.
- estriu*, m.: estrep.
- estropar*, v.: fer les trosses o feixos d'herba.
- estudiar*, v.: estudiar.

31 Ara en didem "esqueròla".

F

farrèr, m.: ferrer.

faucom, m.: falcó (ocell).

fautulh, m.: sofà.

feble, adj.: feble.

feblessa, f.: debilitat.

fèbre, f.: febre.

ferblanquièr, m.: llauner.

fiança, f.: fiança.

fira, f.: fira.

fissèla, f.: fil d'empalomar.

flaira, f.: olor, flaire.

flor, f.: flor.

florir, v.: florir.

fornèu, m.: fogó.

frare, m.: frare.

frente, adv.: enfront.

frente, f.: por; ex.: *non me hè*

frente, non (no em fa por, no).

G

- galin*, m.: mesura per a gra, 1/7 de quartera.
- galopar*, v.: galopar.
- gancho*, m.: ganxo.
- gandol*, adj.: peresós.
- ganhòl*, m.: grinyol dels gossos.
- ganholar*, v.: grinyolar els gossos.
- garba*, f.: garba.
- garbanso*, m.: cigró.
- gardaua*, f.: gavarra.
- gardauèr*, m.: gavarrera.
- gargamèra*, f.: gargamella.
- gargasson*, m.: gargamelló.
- gargolha*, f.: granota.
- garia-bòrnia*, f.: gallina cega (joc d'infants).
- garia*, f.: gallina.
- garièra*, f.: galliner; ex.: *ei mès lord qu'un barron de garièra* (és més brut que un barró de galliner).
- garra*, f.: trataló de les persones e dels mitjons.
- garroèr*, m.: que al caminar fa tocar l'un turmell amb l'altre.
- garron*, m.: os del cim de les cuixes o anques, tant de les persones com de les bèsties.
- garça*, f.: garsa.
- gasalha*, f.: tracte mitjançant el qual es posa el bestiar a mig guany i a mitja pèrdua.
- gat-martin*, m.: gat mesquer.
- gat*, m.: gat.
- gatalheu*, m.: gatonet.
- gauèc*, m.: boix florit, conegut també amb el nom de boix de Núria.
- gauèra*, f.: les garbes abans d'ésser lligades; ex.: *eth nòste blat encara ei en gauèra* (el nostre blat encara és per lligar).
- gèdra*, f.: heura.
- gelada*, f.: gelada, glaçada.
- gelar*, v.: glaçar.
- gendre*, m.: gendre.
- ger*, adv.: ahir.
- gèr*, m.: gener.
- german*³², m.: germà.
- gescuda*, f.: sortida (l'acte de sortir); lloc per on se surt.
- gèsser*, v.: sortir.
- gèsta*, f.: ginesta; ex.: *quan era gèsta florís, er hame peth país; e quan hè tric-tric, tant n'a eth praube coma eth ric* (quan la ginesta floreix, la gana pel país;

³² Entà Condò era "n" ei muda.

i quan desgrana, tant en té el pobre com el ric).
gèu, m.: gel, glaç.
gimbert, m.: julivert.
gimbru, m.: ginebra.
glèisa, f.: església.
gojata, f.: noia; ex.: *era gojata ei joena* (la noia és jove).
golondrina, f.: oreneta.
gòrja, f.: gola.
graèr, m.: graner.
gran, m.: gra.
granar, v.: granar.
granejar, v.: caure calamarsa.
granhon, m.: aranyó.
granís, m.: calamarsa.
grapaut, m.: galàpat.
gresilhar, v.: remullar el cabells; el soroll que fa la paella al foc.
griba, f.: garbell de filferro amb forats més amples que els de porgador.
gribar, v.: fer passar el gra per la *griba*.
grilho, m.: grill (animal).
grípia, f.: menjadora col·locada sota el *rastilhèr* en forma de com.
gripiau, m.: forat per tirar l'herba des del paller al rastiller.
griuà, f.: griva (ocell).
gronhar, v.: grunyar els porcs.
gròs, adj.: gros, doble.
grossària, f.: gruix.

grossut, adj.: gruixut.
grua, f.: grua (ocell).
guanhar, v.: guanyar diners.
guardar, v. mirar.
güejar, v.: tenir peresa; ex.: *me güege treballar* (tinc peresa de treballar).
*güelh*³³, m.: ull.
*güelhiblanc*³⁴, adj.: que té els ulls blancs.
güenh: crit per aclamar els porcs.
*güeu*³⁵, m.: ou; ex.: *es garies hèn güeus* (les gallines ponen).
guiè, m.: canyó dels ocells.
*guinaueta*³⁶, f.: ganivet gran.
guinèu, f.: guineu.
guinhauet, m.: ganivet.
guit, adj.: gandul; la bèstia que no vol treballar ni deixar-se tocar.
guitèra, f.: peresa.

33 Corràctament calerie escriuer “uelh”. Auem volut destacar eth son que recuell Condò.

34 Veir era nòta de “güelh”.

35 Mantiem era forma suggerida per Condò. En correccion calerie escriuer “ueu”.

36 Ara en didem “guinhaueta”.

H

- hai*, m.: faig.
halha, f.: falla de Sant Joan
halhèr, m.: allò que aguanta la teia encesa per fer llum a la cuina.
hanga, f.: fanga.
hanguèr, m.: fanguer.
harai, interj.: rai; ex.: *tu harai!*
haria, f.: farina.
harrada, f.: galleda de fusta amb cercles de ferro, per portar i servir aigua a la cuina.
harrar, v.: ferrar les bèsties.
haua, f.: fava.
hauç, f.: falç dentada.
heired, m.: fred.
hèish, m.: feix.
henedura, f.: ascla, escletxa.
héner, v.: estellar troncs de llenya.
henerèca, f.: ascla, escletxa.
*hemna*³⁷, f.: dona, muller.
hèr, m.: ferro, ferradura.
- hèr*, v.: fer alguna cosa. S'usa en compte de jugar a qualsevol joc: *hèr ara pilòta* (jugar a la pilota).
hereishen, m.: porcell de mig any.
herèisho, m.: freixe.
hereishura, f.: freixura, pulmó.
hereuèr, m.: febrer.
hèu, m.: fel.
hic, m.: fic (mal de les mules).
hicar, v.: ficar.
hiemar, v.: femar; portar els fems als trossos o prats.
hièstra, f.: finestra.
*hiu*³⁸, m.: fil.
higa, f.: figa.
higuèra, f.: figuera.
hilh, m.: fill; *eth*³⁹ *hilh* *sembla a sa pare* (el fill s'assembla al seu pare).
hilhò, m.: fillol.
hinescla, f.: escletxa.
hisçar, v.: aquisar els gossos.
hitge, m.: fetge.
hladada, f.: flassada.
hlama, f.: flama.
hlamar, v.: fer flama, flamejar.
hocar, v.: acompanyar el bestiar amb el ramat del poble quan surt a pasturar; ex.: *es vaques ja an tret; vau a hocar es*

37 Condò met "henna".

38 Condò recueilh "hieu".

39 Condò met "er".

- nòstes* (ja han aviat les vaques; vaig a acompanyar les nostres)
- hòl*, adj.: boig.
- holet*, m.: follet.
- honada*, f.: el sol d'un camp o prat pendent; *honada d'aire*: ventada.
- hondo*, adj.: fondo.
- hònt*, f.: font.
- horn*⁴⁰, m.: forn.
- horadar*, v.: foradar.
- horat*, m.: forat.
- horca*, f.: forca.
- horcadura*, f.: forcat de l'arbre, dels camins.
- hormatge*, m.: formatge.
- horment*, m.: forment.
- hormiga*, f.: formiga.
- hormiguèr*, m.: formiguer.
- hornàs*, m.: forn dels ferrers.
- hotjar*⁴¹, v.: cavar.
- huec*, m.: foc.
- huelha*⁴², f.: fulla d'arbre.
- hum*, m.: fum.
- humar*, v.: fumar; treure fum.
- humarau*, m.: golfa; cap de casa.
- humejar*, v.: portar els fems als trossos.
- humeneja*⁴³, f.: xemeneia.
- humèr*⁴⁴, m.: femer, munt de fems.
- hust*, m.: fusta.
- husta*, f.: biga.
- hustèr*⁴⁵, m.: fuster.

40 Entà Condò era "n" ei muda.

41 Condò ditz qu'ei "hojar".

42 Condò la mèrque coma "güelha".

43 Condò met "homeneja". Deu d'èster ua error.

Ara hèm "humenèja"

44 Condò exprèsse "homèr". Deu d'èster ua error.

45 Condò recuelh "hostèr". Deu d'èster ua error.

I

*iraga*⁴⁶, f.: maduixa.

iranja, f.: taronja.

isard, m.: isard.

isòp, m.: asperges; salpasser.

iuèrn, m.: hivern.

46 Comparatz damb “ahraga”.

J

jaç, m.: jaç.

jaça, f.: jaç; *hèr jaces*: treure els fems de la jaça.

jamai, adv.: mai.

jamès plus, adv.: mai més.

jamès, adv.: mai.

jansana, f.: genciana.

joata, f.: jou dels bous.

joc, m.: jóc de les gallines.

jòc, m.: joc.

jodieu, adj.: jueu.

joenessa, f.: joventut, juvenesa.

jogar, v.: jugar.

jolh, m.: genoll.

jordon, m.: gert; ex.: *es jordons se hèn en ombra* (els gerts es fan a l'ombra).

junh, m.: juny, mes de l'any.

júnher, v.: junyir els bous o vaques.

just, adj.: cosa justa.

justet, m.: armilla.

juge, m.: jutge.

jugessa, f.: l'esposa del jutge.

L

- lac*, m.: bassa gran o estany petit; la terra o fang llepissosos que deixa l'aigua.
- laganha*, f.: lleganya.
- laget*, m.: eina de dos bastons, un més llarg que l'altre, lligats entre si per treure el gra de les plantes. S'aguanta pel bastó llarg, i el petit pega a les plantes.
- laguens*, adv.: dins.
- lairar*, v.: lladrar.
- lairon*, m.: lladre.
- laituga*, f.: enciam (planta).
- lampa*, f.: llumenera per petroli, diferent del quinqué.
- lampat*, m.: gelera.
- lampion*, m.: llumenera de llauna per a l'interior de les llanternes.
- lan*, f.: llana.
- langoïssa*, f.: llonganissa.
- lantèrna*, f.: llanterna.
- lar*, f.: sola del forn on es cou el pa.
- larèr*, m.: llar on es fa el foc.
- lard*, m.: llard.
- lata*, f.: bastó prim i llarg.
- lauader*, m.: rentador.
- lauar*, v.: rentar.
- lauet*, m.: esllavissada de neu.
- laurar*, v.: llaurar.
- laveg*, m.: esllavissada.
- lèbe*, f.: llebre.
- lecar*, v. llepar ; ex.: *eth gosset leque es sèties* (el gos llepa els plats).
- legum*, f.: llegum.
- lei*, f.: llei.
- leisheu*, m.: lleixiu.
- lèit de bot*: la llet quan se n'ha tret la mantega.
- lèit*, f.: llet.
- leitèra*, f.: femella que té llet o alleta.
- lengua*, f.: llengua.
- lèrm*, f.: clara de l'ou.
- lèrma*, f.: llàgrima.
- lèu*, adv.: aviat.
- leura*, f.: lliura.
- lhet*, m.: llit per dormir les persones; despulla dels animals al néixer.
- lheuador*⁴⁷, f.: llevadora.
- liadèr*, m.: vencill per als feixos de garbes o llenya. Sol ésser de palla.
- liar*, v.: lligar.
- liéger*, v.: llegir.

⁴⁷ En destacam que se tracte de paraula femenina.

- limac*, m.: llimac.
limon, m.: llimona.
linçò, m.: llençol.
liri, m.: lliri.
liròt, m.: parrac.
lit, m.: ànec.
loca, f.: lloca.
locada, f.: llocada.
logandèr, m.: jornalèr.
logar, v.: llogar.
loguèr, m.: lloguer.
long adj.: llarg.
longada, f.: llargada.
lop, m.: llop⁴⁸.
lord, adj.: llop.
losat, m.: llosat (coberta
d'edifici).
lua, f.: lluna, ex.: *eth plen dera
lua* (lluna plena).
lucada, f.: clariana entre dos
ruixats.
*ludèrt*⁴⁹, m.: llangardaix.
luèira, f.: llúdriga.
lueh, adv.: lluny.
lufèr, m.: infern.
*lumedan*⁵⁰, m.: llindar de la porta
o finestra.

48 Non ei adjectiu. Possiblement volie escriuer
“llord”.

49 Condò met “ludèr”.

50 Entà Condò era “n” ei muda.

M

- magràs*, m. carnaval.
mai, m.: maig; jamai.
mainada, f.: nena; ex.: *es mainades son guapes* (les nenes són boniques).
mainadèra, f.: mainada, quitxalla.
mainatge, m.: nen.
mairastra, f.: madrastra.
mair, f.: mare.
mairia, f.: padrina; ex.: *mairia m'a dat ua pelha* (la padrina m'ha donat unes faldilles).
maishèra, f.: malva.
malaut, adj.: malalt.
malautia, f.: malaltia.
malh, m.: martell gros dels ferrers; cingle, penya.
malhar, v.: mallar el ferro; treure el gra del fajol, ordi, llenties, etc.
malheuar, v.: manllevar.
malhèuta, f.: l'acte de fer-se deixar ua cosa.
- malvadís*, m.: malveí (planta).
man, f.: mà.
mancha, f.: manxa.
manchar, v.: manxar.
manco, adv.: manc.
manescal, m.: manescal.
mano, adj.: persona o bèstia estèril.
manobrèr, m.: manobre.
mare, f.: mare.
*mare era vielha*⁵¹, f.: àvia.
màrfega, f.: màrfega.
margalida, f.: margaridoia (flor).
maridar-se, v.: casar; ex.: *eth e era se vòlen maridar* (ell i ella es volen maridar).
maridatge, m.: l'acte de prometatge i de fer els tractes privats les dues famílies.
marmita, f.: galleda.
marrèc, m.: marrada; angle que el camí fa quan puja en zig-zag.
marregada, f.: marrada.
mascara, f.: taca de negre a la cara o a les mans.
mastegada, f.: bufetada.
mastegar, v.: mastegar, rosegat.
mata, f.: avellaner.
matalàs, m.: matalàs.
mau de Sant Pau: mal de Sant Pau.
mau, m.: mal; dolent.
mauva, f.: malva.
mecha, f.: ble, metxa.

⁵¹ Condò en ditz "mare-ra-vielha".

- meddiada*, f.: sesta, migdiada.
melic, m.: llombrígol.
melon, m.: meló.
mesclat, m.: barreja de palla i herba per al bestiar.
messatgèr, m.: missatger.
messatgeria, f.: encàrrec, comanda.
méter, v.: posar, ficar.
mèu, f.: mel.
mèussa, f.: melsa; ex.: *quilhar-se era mèussa* (adreçar-se la melsa); les punxades que se senten al costat quan un córre.
miei, adj.: mig.
mieular, v.: miolar.
mijò, m.: rovell de l'ou.
milh, m.: mill.
milhòc, m.: blat de moro.
milhocar, v.: camp sembrat de blat de moro.
misharnon, m.: muixarnó (bolet).
mòble, m.: moble.
moc, m.: moc.
moçar-se, v.: moçar-se.
modelhoar, v.: apilotar l'herba al prat.
modelhon, m.: munt d'herba al prat.
mòina, f.: almoina.
moinar, v.: captar.
mòir-se, v.: moure's.
mòla, m.: molí.
mòler, v.: moldre.
mólher, v.: munyir; ex.: *molheram es vaques* (munyirem les vaques).
molta, f.: multa.
molut, adj.: mòlt (de moldre).
moneda, f.: moneda.
monget, f.: fesol gros.
mongeta, f.: monja.
mongetar, m.: camp sembrat de fesols.
monja, f.: monja.
mont, adj.: menut, trit.
montanha, f.: muntanya.
mora, f.: móra; molla de pa, etc.
morir, v.: morir.
morrèra, f.: cabassó de cuiro, espart o corda que es posa al morro de les bèsties perquè puguin menjar.
mortèr, m.: argamassa; atuell de coure o de fusta per picar-hi sal.
mortièr, m.: assassí.
mòs, m.: mossec, mossada.
mosca petarrèra, f.: mosca d'ase.
mosca, f.: mosca.
moscalhon, m.: mosquit.
morsien, m.: musell de la brida.
mossegada, f.: mossegada.
mossegar, v.: mossegar.
mosso, m.: criat, mosso.
mostacho, m.: bigotí.
moth, adj.: moll.

mòth, m.: molla de fruites que tenen closca; ex.: *moth des uassi* (moll dels ossos).

moton, m.: moltó.

*muscle*⁵², m.: muscle.

*music*⁵³, m.: music.

*musica*⁵⁴, f.: música, orquestra.

mut, adj.: mut.

52 Condò ditz qu'ei “moscle”.

53 Condò ditz qu'ei “mósic”.

54 Condò ditz qu'ei “mosica”.

nòvi, m.: nuvi; ex.: *eth nòvi anaue damb era nòvia* (el nuvi anava amb la núvia).

*noviatge*⁵⁶, m.: roba que s'emporta de casa el que es casa.

nud, m.: nus; nu.

nudar, v.: nuar.

N

nadau, m.: Nadal.

naric, m.: moc de les persones i de les bèsties.

narigós, adj.: mocós.

nas, m.: nas.

nau, adj.: nou.

naut, adj.: alt.

nautada, f.: alçada.

navaja, f.: navaja.

negar, v.: negar ua cosa.

negar-se, v.: ofegar-se.

nere, adj.: negre.

net, f.: nit, adj.: cosa neta.

*nièu*⁵⁵, f.: neu.

nieuar, v.: nevar.

nin, m.: niu; ex.: *cercar nins* (buscar nius).

noblesa, f.: noblesa.

nòça, f.: boda.

nòra, f.: nora.

nocèrt, adj.: no és així.

⁵⁵ Condò enten "nièu". Ara escriuem "nhèu".

⁵⁶ Condò exprèsse "noviage".

os, m.: ós (fera).
*ostiu*⁶⁰, m.: estiu.

O

obrièr, m.: obrer.
òc, adv.: sí.
octobre, m.: mes d'octubre.
*oelha*⁵⁷, f.: ovella.
òli, m.: oli.
olièra, f.: setrill per a l'oli.
olivèr, m.: olivera.
olor, f.: olor, flaire.
oncle, m.: oncle.
*òr*⁵⁸, m.: or.
oret, m.: as d'oros.
òrga, f.: eina de ferro damunt la qual es col·loca la dalla per picar-la.
orgar, v.: acció de picar la dalla o el volant.
òrgue, m.: orgue.
*oriò*⁵⁹, m.: groc.
òro, m.: un dels colls del joc.
ortiga, f.: ortiga.
ortigar, v.: ortigar.

57 Condò meterie “güelha”.

58 En correccion escriuem “aur”. Auem deishat “òr” entà remarcar eth mot.

59 Correctament calerie escriuer “aurió”. Auem deishat “oriò” entà mercar era diferència.

60 Entà Condò serie “ostieu”.

P

pàdia, f.: buina de fems de vaca.
paga, f.: paga.
pagar, v.: pagar.
pagés, m.: pagès.
pair, m.: pare.
pairin, m.: padrí.
pair-sénher, m.: avi.
palhada, f.: batuda.
pàliu, m.: tàlem; baldaquí.
palma, f.: palma (arbre); palmell de la mà.
paloma, f.: tudó.
palon, m.: picador per rentar la roba.
pam, m.: pam; mida de la mà estirada.
pan, m.: pa.
panaire, m.: lladre.
panar, v.: robar, furtar.
*pansevè*⁶¹, m.: rosella (planta i flor).
papèr, m.: paper.
papo, m.: espantall dels infants.

paraigua, m.: paraigua.
pardia, f.: runes d'un edifici.
pare eth vielh, m.: avi.
pare, m.: pare.
paredèr, m.: mestre de cases.
parelh, m.: parella.
paret, f.: paret.
*parpalhòna*⁶², f.: papallona, voliana.
parraquet, m.: parracaire.
pàrric, m.: departament tancat dins l'estable; ex.: *es oelhes ja son en pàrric* (les ovelles ja són a llur corral).
partèra, f.: dona partera.
pasca, f.: pasqua.
passarelh, m.: passarell.
pasta, f.: pasta.
pastar, v.: pastar.
pastor, m.: pastor.
*patz*⁶³, f.: pau.
patac, m.: cop rebut per ua persona o bèstia.
paupeta, f.: parpella; parpre.
pauta, f.: pota de les bèsties.
pautassada, f.: petjada; rastre de les bèsties.
pè, m.: peu.
pebe, m.: pebre.
peberòt, m.: pebrot.
pèc, adj.: ximple.
pecotin, m.: mesura d'un quart de galin.

61 Ara en didem, majoritariament, "pansauèc".

62 Ara emplegam sustot "parpalhòla".

63 En vocabulari originau trobam "pat".

pega, f.: pega.
pegaria, f.: ximpleria.
peguejar, v.: ximplejar.
peira, adj.: cosa petita,
 disminuïda, insignificant.
peïra, f.: pedra.
peirejar, v.: caure pedra o
 calamarça.
peirèra, f.: pedrera.
peish, m.: peix.
peishic, m.: pessigada; una
 miqueta.
peishigada, f.: pessigada de les
 persones i dels ocells.
peishigar, v.: pessigar.
*pelejar-se*⁶⁴, v.: renyir, barallar-
 se.
pendarrat, m.: plomissó dels
 ocells petits.
pentacosta, f.: Pentecostés.
pentura, f.: pintura.
pepida, f.: pepida (mal de les
 gallines).
pera, f.: pera.
perbocar, v.: arrebossar ua paret
 amb argamassa.
perditz ròia, f.: perdiu roja.
perditz shèrra, f.: perdiu xerra.
perditz, f.: perdiu.
perèr, m.: perera.
pernada, f.: guitza.
pernejaire: bèstia que acostuma
 a tirar guitzes.
pernejar, v.: tirar guitzes.

64 Condò recueilh "plejar-se".

perroquet, m.: cotorra.
pes, m.: pes.
pesant, adj.: pesat.
pesar, v.: pesar.
pesseta, f.: pesseta.
pestanha, f.: pestanya.
pèth, f.: pell.
peu, m.: pèl, cabell.
pic, m.: pic; pua de martell; turó
 de muntanya.
picapeirèr, m.: picapedrer.
picar, v.: picar; *picar palhada*
 (tallar la palla amb el punyal
 per a la batuda).
picaròl, m.: picarol, esquella.
pientar, v.: pentinar.
piente, m.: pinta.
*pieuda*⁶⁵, f.: puça.
pigòta, f.: verola.
pigotós, adj.: pigotós.
pin, m.: pi.
pincèla, f.: verge.
pincèn, adv.: verge⁶⁶.
pincèu, m.: pinzell.
pinhora, f.: petita mesura que
 usen els moliners per prendre el
 gra corresponent en paga de
 moldre.
pinhorar, v.: pendre la *pinhora*;
 agafar, amb testimonis, el
 bestiar d'un poble en terme
 d'un altre.

65 Ara escriuem "piuda"

66 Semble ua error.

pinta, f.: tel que es fa sobre la llet cuita.

pintar, v.: pintar.

pintor, m.: pintor.

pipa, f.: pipa de fumar; joguina de la mainada (nina).

pipar, v.: fumar.

pish, f.: orina.

pishar, v.: orinar.

pitrau, m.: pitral.

placard, m.: vidriera de la finestra.

planèr, adj.: cosa plana.

*plantatge*⁶⁷, m.: plantatge.

plantèr, m.: planter.

plap, m.: clap.

plapa, f.: clap.

plapat, adj.: clapat, pigat.

plat, m.: plat gran per portar menjar a la taula.

plata, f.: plan gran pla per portar menjar a la taula.

plendenga, f.: arracada.

pletera, f.: rascle, eina amb pues de fusta per arreplegar l'herba i la palla.

plòir, v.: ploure.

ploja, f.: pluja.

plom, m.: plom.

ploraire, m.: desmai.

pluma, f.: ploma d'ocells; ploma d'escriure.

plumar,⁶⁸ v.: treure la ploma a un ocell. Sortir-li la ploma.

podar, v.: podar.

podom, m.: verí que es pren per la boca.

poladèr, m.: aigüera.

polh, m.: poll (insecte).

polhastre, m.: pollastre.

polhós, adj.: pollós.

polit, adj.: bonic.

poma, f.: poma.

pomèr, f.: pomera.

popa, f.: mugró del braguer de les bèsties; pit de la dona.

popar, v.: mamar.

popenc, m.: pollí, poltre.

pora, f.: polla.

pòrc, m.: porc; adj.: brut.

porcèth, m.: porcell.

poric, m.: ocell petit.

porro, m.: porró.

pòrt, m.: pas per on es travessa una gran muntanya.

pòrta, f.: porta.

pos, m.: pols.

*porcingla*⁶⁹, f.: corralina per tancar els porcs.

postèma, f.: apostema (pus de les llagues).

pòt, m.: llavi.

poth, m.: gall.

potja, f.: gleva.

⁶⁷ Condò met "plantage".

⁶⁸ Condò met "plomar".

⁶⁹ Entà Condò serie "pocingla".

pojar-se, v.: fer-se gleva; tornar-se erm.

povàs, m.: pols.

povassèra, f.: polseguera.

povora, f.: pólvora.

praube, adj.: pobre; captaire.

pregonar, v.: fer un pregó.

pregonèr, m.: pregoner, nunci.

préner, v.: prendre, rebre.

prenh, m.: porgador.

pres, adj.: presoner.

preson, f.: presó.

prèst, adj.: preparat.

prètz, m.: preu.

primala, f.: ovella d'un any complet.

primauera, f.: primavera.

prinhoèr, m.: prinyonera.

prisar, v.: polsar tabac.

professon, f.: processó.

prua, f.: pruna.

prüèra, f.: prunera.

prumèr, adj.: primer.

púder, v.: fer pudor.

pudor, f.: pudor.

punar, v.: besar; ex.: *es dus germans se punèren* (els dos germans es van besar).

punet, m.: bes.

punh, m.: puny.

punta, f.: punta per clavar; la punta d'una eina.

putz, m.: pou.

Q

*quareme*⁷⁰, f.: quaresma; ex: *tier eth quareme* (fer l'abstinència de carn per la Quaresma).

quart, m.: quart d'hora; quarta part d'una cosa.

quartèra, f.: quartera (mesura de gra).

quèir, v.: caure.

quèra, f.: quera, cuc de la fusta.

quintau, m.: quinta.

quissoar-se, v.: corcar-se.

quisson, m.: corc dels llegums.

⁷⁰ Ara hèm meslèu "quaresma".

R

- ràbia*, f.: ràbia; quimera.
rabiós, adj.: rabiós, quimerós.
radim, m.: räim.
radimèra, f.: parra.
ramada, f.: ramat gros de bestiar.
ramat, m.: ramat de bestiar.
rampa, f.: rampa; è *era rampa ena cama* (tinc rampa a la cama).
rampilh, m.: eina de fusta, amb pues llargues, que s'uneix a la dalla per dallar fajol, ordi, etc.
rasèr, m.: raser.
rasèra, f.: resina d'arbre; paleta de ferro per arreplegar la pasta de la pastera.
rasteret, m.: petita aixada per birbar el blat.
rastèth, m.: eina amb tres pues de ferro i manec de fusta, per arreplegar el fum⁷¹.
- rastilhèr*, m.: reixat de fusta per sobre la grípia, en el qual es deposita la palla o herba perquè el bestiar la prengui.
rastolh, m.: rostoll.
rata-cauda, f.: ratpenat.
recórrer, v.: recórrer; torna a llaurar el camp sembrat de trunfes per collir les que hi havien quedat la primera vegada.
reipetit, m.: reietó; rei de barca.
relampit, m.: llampec.
relha, f.: golf de la porta; frontissa; rella de l'arada.
relòtge, m.: rellotge; el que repeteix moltes vegades una cosa.
remau, m.: ramal.
renèc, m.: reneç; blasfèmia.
renegar, v.: blasfemar.
*replelera*⁷², f.: rascle de fusta.
repleterar, v.: arreplegar l'herba amb el rascle de fusta.
resquitar-se, v.: compensar-se; fer la pau.
ressèc, m.: serradora; ex.: *ja è es socs en ressèc* (tinc els rulls a la serradora).
ressèga, f.: serra de mà.
ressegar, v.: serrar.

⁷¹ Semble ua error de Condò.

⁷² Formar estranha. Deuie voler escriuer "repletera". Coneishem "pletera".

ressopet, m.: àpat després d'haver sopat, abans d'anar a dormir.

retetar, v.: posar les lloses que han caigut del llosat.

rictor, m.: rector.

*rieu*⁷³, m.: riu.

rolh, m.: rovell; eina de ferro en forma de magall, amb un mànec de fusta llarg, servint per treure la brasa del forn.

rolhat, adj.: rovellat.

rom, m.: que té rodaments de cap; bèstia boja.

romana, f.: romana per pesar.

romar, v.: rodar el cap; donar toms sobre si mateix; voltar sense motiu.

romatic, adj.: cosa rellenta, humida.

romatisme, m.: reuma.

romeria, f.: romiatge; aplec.

romia, f.: rodaments de cap.

romiar, v.: remugar.

rominguèra, f.: barça.

ronha, f.: ronya.

ronhós, adj.: ronyós.

rosada, f.: rosada.

rosari, m.: rosari.

rosar, v.: regar l'hort, les flors, trèvol, etc.

rosèr, m.: roser.

rota, f.: camí obert a la neu.

ruscada, f.: bugada; roba de bugada.

ruscar, v.: passar bugada.

rusquèr, m.: bugader.

⁷³ Ara escriuem "riu" e "arriu".

S

- sa*: forma àtona del possessiu femení de segona persona. Moltes vegades s'usa per al masculí com el pronom *ta*; ex.: *sa pare, sa mare*.
- sabata*, f.: sabata.
- sabatèr*, m.: sabater.
- sable*, f.: arena.
- sabon*, m.: sabó.
- sagnar*, v.: sangrar.
- sahumar*, v.: afumar.
- sahumat*, adj.: afumat.
- salader*, m.: lloc on se sala la carn.
- salar*, v.: salar.
- salièra*, f.: síquia per a l'aigua, de fusta, o feta al camp o prat, per conduir l'aigua; cóm llarg i estret de fusta per donar sal al bestiar de llana.
- salimana*, f.: salamandra ex.: *picada de salimana : tòc de campana*.
- saliua*, f.: saliva.
- saliuèra*, f.: salivera
- salon*, m.: saló.
- sancha*, m.: cassó per munyir (generalment de fusta).
- sanfoen*, m.: alfals.
- sanglòt*, m.: singlot.
- sanglotar*, v.: singlotar; plorar fort.
- sansuga*, f.: sangonella.
- sapo*, m.: galàpet.
- sardina*, f.: arengada.
- sarnalha*, f.: sargantana.
- sarpat*, m.: grapat.
- sarralhèr*, m.: falcer; manyà.
- sàrte*, m.: sastre.
- sartesa*, f.: sastressa.
- saüic*, m.: sabuc (arbre).
- saüic*, m.: saüic (arbre).
- sauclar*, v.: birbar (treure l'herba dels sembrats).
- saucle*, m.: l'herba que neix en els sembrats.
- saumèr*, m.: ruc.
- saurra*, f.: fems de cabres i ovelles.
- saut*, m.: salt.
- sautar*, v.: saltar, brincar.
- sautarèth*, m.: llagosta de tota mena.
- sauvar*, v. salvar; guardar, conservar.
- sauvia*, f.: salvia.
- seda*, f.: seda.
- sedàç*, m.: sedàs.
- sèga*, f.: sega.

- segar*, v.: segar.
ségle, m.: sègal.
segon, adj.: segon.
segontes, adv.: segons.
sèir, v.: seure.
selhar, v.: segellar, franquejar.
semau, f.: portadora; dipòsit gran en forma de portadora, a muntanya, per posar-hi la llet.
seme, m.: llavor.
semiar, v.: sembrar.
senh, m.: si (cast, seno).
senhar, v.: senyar-se.
sénter, v.: sentir, oir.
ser, adv.: vespre.
sèra, f.: sella.
serada, f.: tarda, vesprada.
sèrp, f.: serp.
setanta, num.: setanta.
seteme, m.: setembre.
sètia, f.: plat.
shamar, v.: eixamenar; fugir l'eixam del rusc on s'ha criat.
shame, m.: eixam.
sheringa, f.: xeringa.
shigardon, m.: furóncol.
shigarro, m.: cigar.
shishanta, num.: seixanta.
*shivau*⁷⁴, m.: cavall.
shomada, f.: flairada, polsada.
shomar, v.: olorar, flairar, polsar; rastrejar els gossos.
shudar, v.: suar.
shudor, m.: suor.
- shut*, adj.: eixut, sec.
si-fèt, adv.: sí, és així.
singe, m.: mona.
si-pas, adv.: sí que és així.
sò, m.: sou.
sobastar, v.: vendre a subhasta.
soberan, m.: cavall, mul o ruc de dos anys.
soc, m.: rull de fusta; solc que es fa llaurant.
soca, f.: soca de l'arbre.
sodar, v.: soldar.
soent, adv.: sovint.
soer, m.: sogre.
soera, f.: sogra.
sofrir, v.: sofrir.
soja, f.: sutge.
sòla, f.: sola.
solei, m.: sol.
solèr, m.: sòl; sostre.
soleret, m.: replà de l'escala.
soltèr, m.: solter.
somadèr, m.: dula; el pastor de la dula.
somèr, m.: ruc.
sometent, m.: sometent.
sopa, f.: sopa.
sordèra, f.: sordera.
sorça, f.: font.
sortejar, v.: sortejar.
sotana, f.: sotana.
*sucre*⁷⁵, m.: sucre.

74 Ara escriuem "chivau".

75 Condò recuelh "shucre".

T

- tà*, pron. poss. f.: la teva; per, per a; ex.: *tà tu e tà jo* (per tu i per mi); adv.: tant⁷⁶.
- tanben*⁷⁷, adv.: també.
- tavelha*, f.: tavella.
- taca*, f.: taca.
- tacar*, v.: tacar.
- tacha*, f.: clau llarg de ferro cairut per clavar fusta.
- tachar*, v.: clavar.
- talaranha*⁷⁸, f.: aranya, tela de les aranyes.
- talhader*, m.: escable (eina de fuster amb mànec de fusta i fulla plana).
- talhapè*, m.: eruga grossa de color de cafè.
- talhar*, v.: tallar.
- tamb*, prep.: amb; ex.: *tamb aquerò* (amb això).
- tarçun*⁷⁹, m.: runa.
- tardan*, adj.: corder tardà.
- tardieu*⁸⁰, adj.: cosa tardana.
- tardieualh*⁸¹, m.: nom que es dóna als sembrats de fajol, blat de moro, trumfes, etc.
- tardor*, f.: tardor.
- tarralh*, m.: esllavissada de terra.
- tartèr*, m.: tartera, munt de pedres.
- tauan*, m.: tàvec (insecte).
- taula*, f.: taula per menjar.
- taure*, m.: toro.
- tauridera*, f.: vaca que va de toro.
- taurir*, v.: saltar el toro a la vaca.
- tè*, m.: te (planta).
- teca*, f.: tavella i pallofa de la mateixa.
- tèda*, f.: teia de pi.
- tishinèr*⁸², m.: teixidor.
- telh*, m.: arbre.
- temporau*, adj.: temporal (alguns dies continuats de mal temps).
- tenhat*, m.: antosta.
- tens*⁸³, m.: temps.
- tentar*, v.: temptar; amoïnar.
- tercèr*⁸⁴, adj.: tercer.
- terratrem*⁸⁵, m.: terratrèmol.
- terçon*, adj.: cavall, mul o ruc de tres anys.

76 En aguest cas escriueram “tan” o “tant”.

77 Condò met “tabé”.

78 Ara escriueram mèslèu “telaranha”.

79 Ara emplegam “tarçum”.

80 Ara escriuem “tardiu”. Auem deishat era forma damb “e” entà remercar que Condò la i met.

81 Ara escriueram “tardieualh”.

82 Escriueram “teishinèr”.

83 Auriem d’escriuer “temps”.

84 Ara emplegam “tresau”.

85 Actuaument hèm “terratrem”.

tèsta, f.: front.
tet, m.: teulada; llosat.
tia, f.: tia.
tiarrèra, f.: vaca que cria un vedell de menys d'un any.
tidon, m.: tió.
tier, v.: aguantar, servir.
tinha, f.: tinya.
tinòsèla, f.: ratpenat.
tinta, f.: tinta.
tintar, v.: tenyir la roba.
tiò, adv. afirm.: sí.
tirabèc, m.: tirabec.
tirant, m.: biga del sostre.
titàs, m.: disfressat, màscara.
todò, m.: tudó (ocell); home astut.
tomata, f.: tomàquet.
tomatèra, f.: mata de tomàquets.
tóner, v.: xollar.
tor, f.: torre (la part més alta de les fortaleses antigues).
torb, m.: torb (vent molt fort amb neu).
torda, f.: merla.
torn, m.: tomb; voltant.
torcedor, m.: torcedor per als animals que no es volen subjectar.
tòrt, adj.: cosa torçada; culpa.
tortet, m.: tortell.
tos, f.: tos.
tossir, v.: estossegar.
tostemp, adv.: sempre.

trapadera, f.: eina per agafar ocells.
*treballhar*⁸⁶, v.: treballar.
trèfla, f.: trepadella.
trèir, v.: treure.
tressa, f.: trena.
tringòla, f.: campaneta petita de coure que es penja al coll dels animals.
trinquet, m.: magall.
trinqueta, f.: magall més lleuger que el *trinquet*.
tripa, f.: butifarra de sang.
tròça, f.: feix de costal, d'herba o de palla.
trona, f.: trona.
tronar, v.: tronar, fer trons.
trotar, v.: trotar.
truc, m.: colp; pic.
trucar, v.: pegar, picar.
trueita, f.: truita (peix).
trueta, f.: truita (peix).
truha, f.: trufa.
tuc, m.: turó (puig al cim d'una muntanya).
tumar, v.: banyejar els bous, les vaques, etc.

86 Ara tendim a prioritzar "trabalhar".

U

uas, m.: òs; ex.: *eth gosset croishís es uassi* (el gos rosega els òssos).

udolar, v. udolar.

*uè*⁸⁷, interj.: mira, vegi's, vet aquí; ex.: *uè que queiràs* (mira que cauràs).

uedar, v.: abocar, buidar.

ueit, adj.: buit⁸⁸.

uèrdi, m.: ordi.

uet, num. m.: vuit.

ungla, f.: unglà.

untar, v.: sucar.

*usura*⁸⁹, f.: usura.

*usorer*⁹⁰, m.: usurer.

87 Entà Condò serie "huè".

88 Segurament Condò a confós "ueit" e "uet".

89 Condò ditz qu'ei "osura" e "usorer".

90 Actuaument hariem "usurèr".

V

- vagar*, v.: tenir temps.
vago, adj.: gandul.
vaishèra, f.: vaixella; ex.: *lauar era vaishèra* (rentar els plats).
veça, f.: veça (planta).
vederar, v.: l'acte en el qual la vaca dóna a llum.
vederèr, m.: pastor que guarda els vedells.
vedèth, m.: vedell.
vediau, adj.: treballar al comú; treballar sense profit (treballar a vediau).
vegada, f.: bestiar d'un poble en conjunt o separat per espècies.
vegarian, m.: que fa de rabadà amb el pastor del poble, per torn entre les cases que tenen les bèsties en comú a la muntanya.
veir, v.: veure.
veire, m.: vidre.
veishiga, f.: butllofa que les eines fan sortir a les mans.
- veneno*, m.: verí que deixen els animals al picar.
ventar, v.: treure l'olva del gra per mitjà de l'aire.
ventèr, m.: lloc on es venta.
verderòl, m.: verdum.
verdet, m.: verdet que es fa als atuells d'aram.
vèrme, m.: tota mena de cuc.
vermelh, adj.: roig.
vermina, f.: malaltia dels nens causada pels cucs; els mateixos cucs.
vesin, adj.: veí.
vesinat, m.: veïnat.
vèspa, f.: vespa.
vespèr, m.: vesper.
vibora, f.: víbora, escurçó.
vidauba, m.: vidalba.
vielh, adj.: vell.
vielhesa, f.: vellesa.
vier, v.: venir.
viудо, adj.: viudo.
vin, m.: vi.
virar, v.: defensar a una persona, ex.: *se me vò trucar, vira-me tu* (si em vol pegar, defensa'm).
virar, v.: girar alguna cosa de cantó; ex.: *virar-lo de naut tà baish*.
*viua*⁹¹, f.: ou dels polls.
*viuer*⁹², v.: viure.
vlinçar, v.: doblegar.

91 Condò met "vieua".

92 Condò met "viéuer".

voisheriga, f.: bufeta; ex.: *holar era voisheriga* (inflar la bufeta dels porcs, bens, etc.).

volant, m.: falç sense dents.

vomèc, m.: cada glopada que es treu al vomitar.

vomitar, v.: vomitar.

vop, vid. *avop*.

vorruga, f.: berruga.

vrenhar, v.: veremar⁹³.

vrenhes, f. pl.: l'acció de veremar; el temps de veremar⁹⁴.

vrente, m.: ventre.

vrespada, f.: vesprada, vespre.

vrespalh, m.: berena, acte de berenar.

vrespalhar, v.: berenar.

vrèspes, f. pl.: vespres.

vriòla, f.: viola (flor).

93 Condò met "berenar". Deu èster ua error.

94 Condò met "berenar". Deu èster ua error.